

WIADOMOŚCI GEOGRAFICZNE

Miesięcznik poświęcony przeglądowi spraw geograficznych w Polsce i za granicą.

(REVUE MENSUELLE DE GÉOGRAPHIE)

Wydawnictwo Krakowskiego Oddziału
Polskiego Towarzystwa Geograficznego

Redakcja: WIKTOR ORMICKI
KRAKÓW, UL. GRODZKA 64.

Wychodzi z początkiem każdego miesiąca z wyjątkiem sierpnia i września

Kraków, styczeń 1929 r.

Śp. Dr Wacław Jezierski

Wizytator Ministerstwa W. R. i O. P., b. wicepreses Polskiego Towarzystwa Geograficznego, twórca Pracowni Geograficznej Ministerstwa W. R. i O. P. dla nauczycieli, zmarł nagle 6 grudnia 1928 r. w Warszawie.

Z osobą śp. Dra Wacława Jezierskiego schodzi do grobu niewątpliwie jeden z najzdolniejszych i najbardziej zasłużonych pedagogów i działaczy oświatowych z czasów ostrego ucisku kulturalnego przez Rosjan. Po odzyskaniu niepodległości pracuje w ministerstwie, fundując trwałe podstawy dla rozwoju nauk geograficznych w najszerzych sferach społeczeństwa. Ze szczególną troskliwością poświęca swe siły szkoleniu nauczycieli, którzy mają Mu do zawdzięczenia uruchomienie Pracowni Geograficznej, pomyslanej jako ośrodek dyskusyjno-twórczej działalności pedagogicznej. Szeroki horyzont umysłowy i niepospolite zalety ducha sprawiały, że śp. Zmarły był przez wszystkich, którzy mieli sposobność raz chociażby z Nim osobiście się zetknąć, ogólnie lubianym i cenionym. Krakowski Oddział Polskiego Towarzystwa Geograficznego składa głęboki hołd pamięci Pedagoga i Patrioty.

I. Sprawy Polskiego Towarzystwa Geograficznego.

(*Actes de la Société Polonaise de Géogr.*)

Kraków. — *Doroczne Walne Zebranie Krak. Oddziału Polskiego Towarzystwa Geograficznego* odbyło się pod przewodnictwem wiceprezesa Oddziału p. wizytatora K. Bzowskiego dnia 14 grudnia 1928 r. w sali Instytutu Geograficznego U. J. — przy udziale licznych członków miejscowych — poprzedzone odczytem prof. J. Smoleńskiego o R. Amundsenie. Po otwarciu zebrania przez przewodni-

1943. S. 923

stanu obecnego. Zmieniło się sporo. W krainach dostatecznie zroszonych, a nie zanadto gorących ludność się podwoiła. W strefie tropikalnego klimatu passatowego (wybrzeże wschodnie na północ od 30° szer. połudn.), kolonizacja, acz nie bez trudności, posuwa się naprzód, przyczem głównym ziemiopłodem stała się tam trzcina cukrowa. Na stepach w dorzeczu Murray'u poważne rozmiary przyjęła irygacja wodą rzeczną, gdzieindziej stanowiąc podłoże kwitnących kolonij sadowniczych, gdzieindziej trwałą bujnością obdarzając łąki, mnożąc wydajność hodowli owiec, umożliwiając mleczarstwo. Na stepach Queensland'u zachodniego tysiące studzien artezyjskich zabezpiecza bydłostan od posuchy. Dawniej tak odludna Australia Zachodnia, zyskawszy na znaczeniu dzięki kopalniom złota, otrzymała olbrzymi wodociąg i kolejowe połączenie ze wschodem. Naogół jednak pustynia stawiała opór kolonizacji. Wyjątek od tej reguły i to tylko czasowo stanowią nawet bardzo bogate osady górnicze. Przedewszystkiem zaś całkowicie oporną na kolonizację przez białych pozostała strefa tropikalnego klimatu monsunowego (wybrzeże północne); tam polityka wypierania Azjatów na korzyść białych daje tylko ten wynik, że Chińczycy się wynoszą, a biali nie przybywają. To też odludność północnego wybrzeża Australji, które po skolonizowaniu przez jakiś tropikalny lud rolniczy mogłoby się stać podobnie bogatym jak Jawa, budzi gorzkie uczucia u narodów Azji południowej i wschodniej, naprzykład u Japończyków. W Anglii już dzisiaj odzywają się głosy wypowiadające obawę, że z tego powodu może w przyszłości dojść do wybuchu wojny.

Administracyjna część zgromadzenia poświęcona była odczytaniu rocznych sprawozdań sekretarjatu, biblioteki i skarbnika, protokołu Komisji Rewizyjnej oraz projektu budżetu na rok 1929, które po krótkiej dyskusji zgromadzenie jednogłośnie zatwierdziło. Na miejsce ubywających w myśl § 19 Statutu P. T. G. członków Zarządu powołani zostali pp. prof. St. Lencewicz i prof. St. Poniański, obydwaj ponownie. Na członków Komisji Rewizyjnej ponownie zostali wybrani pp. prof. S. Dziubałowski, J. Natanson-Leski i J. Samsonowicz. Na zakończenie zgromadzenia zaakceptowało wniosek Zarządu o mianowanie prezesa Rosyjskiego Towarzystwa Geograficznego w Leningradzie prof. Juljusza Szokalskiego członkiem honorowym P. T. G. w uznaniu jego zasług w dziedzinie hydro- i oceanografji. P. O.

Zarząd Polskiego Towarzystwa Geograficznego w Warszawie w r. 1929 ukonstytuował się tak samo, jak w roku poprzednim, a mianowicie: prezes Wł. ks. Massalski, wiceprezes pułk. J. Kreutzinger, sekretarz do spraw zagranicznych dr. J. Loth, sekretarz do spraw krajowych P. Ordyński, skarbnik dr. F. Różycki, redaktor dr. S. Lencewicz, członek Zarządu dr. S. Poniański.

Warszawa. — Posiedzenie publiczne Polskiego Tow. Geograficznego d. 26 kwietnia 1929. Na posiedzeniu, odbytem pod przewodnictwem p. prezesa Wł. Massalskiego w wypełnionej po brzegi

Inicjatywa P. T. G. w Warszawie, uczczenia pamięci R. Amundsena przez cały świat geograficzny w dniu 14 listopada, jako w rocznicę odkrycia bieguna południowego znalazła w krakowskim środowisku geograficznym żywy oddźwięk. Oddział urządził uroczyste posiedzenie z odczytem; Kuratorjum Szkolne w myśl zakomunikowanego mu przez Krakowski Oddział P. T. G. wniosku Towarzystwa Geograficznego w Antwerpii zarządziło, by w szkołach wielki czyn znakomitego męża przypomniany został w dniu tym młodzieży.

Okres sprawozdawczy pozostaje pod znakiem klęski najcięższej, jaką Oddział mógł ponieść — śmierci jego założyciela i prezesa, który był duszą Towarzystwa i całej jego działalności głównym motorem. Cios, który wstrząsnął Oddziałem zmusza do zdwojonej pracy i starań, by nie podciął samego jego istnienia.

Skarbnik p. W. Pruszyński przedłożył sprawozdanie kasowe za rok 1928. Dochód w gotówce wynosił 1245·75 zł, dochód przez P. K. O. 885·75 zł, razem 2131·50 zł. Rozchód w gotówce 1185·90 zł, rozchód przez P. K. O. 764·05 zł, razem 1949·95 zł. Pozostałość kasowa na r. 1929 wynosi 181·55 zł.

Po odczytaniu wniosku Komisji Kontrolującej sprawozdanie jednomyślnie przyjęto i udzielono zarządowi absolutorjum.

Przewodniczącym Oddziału wybrano prof. Smoleńskiego. Na miejsce ustępujących członków Zarządu pp. prof. J. Nowaka, S. Korbla i p. W. Pruszyńskiego wybrani zostali: p. prof. M. Sawicka, p. b. Konsul Generalny St. Srokowski, p. Dr M. Dobrowolska i Dr W. Ormicki. Przez kooptację powołano powrotnie do Zarządu p. W. Pruszyńskiego. Po wyczerpaniu porządku dziennego Zebranie zamknięto.

Kraków. — *Publiczne posiedzenie Krak. Oddziału P. Tow. Geograficznego* odbyło się dnia 21 listopada b. r. Wygłosił na niem odczyt dr. Władysław Konopczyński, prof. U. J. p. t. „Galdhöppig (Z Gdyni na Ostry Wierch Norwegii)“. — Prelegent bawił ubiegłego lata w Oslo na międzynarodowym Kongresie historyków i po jego ukończeniu odbył samotną wycieczkę w obszar najwyższego górotworu Skandynawji. W wykładzie przedstawił prof. Konopczyński swą wyprawę, roztaczając przed słuchaczami w barwny i pouczający sposób obraz przyrody i człowieka, fjordów, dolin, pustaci górskich i lodowców w okolicy Galdhöppiggu. Odczyt był bogato ilustrowany mapami i fotografjami.

Posiedzenie fachowe odbyło się dnia 28 listopada. Przedstawił na niem wizytator O. S. K. Konstanty Bzowski swe wrażenia z międzynarodowego Kongresu geograficznego odbytego w Londynie 1928 r.

Prelegent omówił organizację i przebieg Kongresu, zaznamował słuchaczy z najważniejszymi referatami poszczególnych sekcji, przedewszystkiem z polskimi, tudzież z pracami Komisji Kongresu. Drugą część swego referatu poświęcił prelegent tym wycieczkom kongresowym, w których brał udział, ilustrując ich opis licznymi zdjęciami.

Łódź. — *Powstanie nowego Oddziału Polskiego Towarzystwa Geograficznego.* Dnia 2 grudnia odbyło się Zebranie Organiza-

cyjne Oddziału P. T. G. przy udziale 20 osób. Zebranie zagał dyr. Cezak ze Zgierza, który też na zaproszenie obecnych przewodniczył w czasie posiedzenia, sekretarował zaś prof. C. Dobrzański.

Po zapoznaniu zebranych przez p. O. Kossmanna ze Statutem Towarzystwa, prof. S. Konicówna przedstawiła plan prac przyszłego Oddziału.

Prace Oddziału powinny dążyć w trzech kierunkach: 1. popularyzacyjnym (artykuły w pismach codziennych, publiczne odczyty, zajmujące wydawnictwa dla młodzieży i t. d.); 2. dydaktycznym (zebrania dyskusyjne, opracowanie podręcznika dla I klasy gimn. uczniów woj. łódzkiego, opracowanie tematów dla systemu daltońskiego, geograficznych wypisów, wycieczek szkolnych, okolic Łodzi i t. d.); 3. naukowym (jaknajszysze przystąpienie do naukowego opracowania woj. łódzkiego).

Pracę regionalną uważa St. Konicówna za najpilniejszy obowiązek oddziału i w tym celu uważa za wskazane przystąpić zaraz do zebrania materiałów już opracowanych, do ich przedyskutowania w czasie zimy, oraz do planowej organizacji powyższej pracy. Sądzi, że należałoby łącznie z towarzystwami: historycznym, przyrodniczym i miłośników języka polskiego zwołać regionalny Zjazd wojewódzki w okresie wiosennym 1929 r. — celem organizacji metodycznej pracy regionalnej. Po krótkiej dyskusji zebrani postanowili: założyć P. T. G. Oddział w Łodzi i przyjąć plan prac S. Konicówny, jakoteż wybrano Komisję Organizacyjną złożoną z dyr. J. Cezaka, C. Dobrzańskiego, J. Jurczyńskiego, S. Konicówny, O. Kossmanna, S. Teschichówny, M. Wysokińskiej i. Zerndtówny. Nie przyjęli wyboru: J. Cezak i J. Jurczyński.

Dnia 7 grudnia Zarząd w Warszawie zatwierdził formalnie istnienie Łódzkiego Oddziału.

Uroczyste Zebranie Inauguracyjne Łódzkiego P. T. Geogr. odbyło się dnia 16 grudnia w obecności 120 osób. Przemawiali prezes Zarządu Głównego Władysław Książę Massalski na temat „Rola geografji w czasach obecnych“ i prof. Jerzy Loth na temat „Wyprawy Amundsena“.

Chcąc zaraz przystąpić do realizacji zatwierdzonego planu Komisja Organizacyjna umieściła artykuł o Wyprawach Amundsena (z mapką i portretem), który ukazał się 16 bm. w „Kurjerze Łódzkim“, zorganizowała dwa odczyty dla młodzieży szkół średnich i powszechnych 17 i 18 grudnia, na których łącznie było obecnych 1575 dzieci oraz nawiązała stosunki z miejscowemi Towarzystwami naukowemi.

Prezydjum Komisji stanowią: przewodnicząca S. Konicówna, sekretarz C. Dobrzański, skarbniczka I. Zerndtówna. S. K-a.

Warszawa. — Posiedzenie Polskiego Towarzystwa Geograficznego dnia 19 października 1928 roku. Na posiedzeniu odbytem pod przewodnictwem p. prezesa Wł. Massalskiego wygłosił p. prof. St. Lenczewicz przemówienie poświęcone pamięci zmarłego dnia 3 października b. r. ś. p. dra Ludomira Sawickiego, profesora U. J., członka założyciela Polskiego Towarzystwa Geograficznego i przewodniczącego jego Oddziału w Krakowie. Następnie

p. T. Wiśniewski, uczestnik ostatniej wyprawy ś. p. prof. Sawickiego na Bałkany, zapoznał zebranych z dziejami ostatnich tygodni życia Zmarłego. Po przemówieniach zebrani uczcili pamięć ś. p. Sawickiego przez powstanie z miejsc w skupionej ciszy.

W drugiej części posiedzenia prof. dr. J. Loth zaznajomił zebranych z przebiegiem kongresu geograficznego w Cambridge w r. b., ilustrując przemówienie licznymi obrazami świetlnymi.

Posiedzenie publiczne Polskiego Towarzystwa Geograficznego w dniu 9 listopada 1928 roku. Na posiedzeniu odbytem pod przewodnictwem p. prezesa W. Massalskiego w sali Kasyna Garnizonowego przy udziale około 250 osób, członków P. T. G. i zaproszonych gości, p. kpt. M. Lepecki wygłosił referat na temat: „Polska wyprawa do Peru“, ilustrowany przezroczami ze zdjęć własnych. (Szczegóły p. str. 11).

II. Ruch geograficzny w świecie i w Polsce. (*Mouvement géographique dans le monde et chez nous*).

I. Personalja (*Renseignements personnelles*).

Zmarł: *Edward Maliszewski* zmarł nagle w Warszawie dnia 24 listopada 1928 roku. Ceniony badacz stosunków narodowościowych na Kresach. Skala zainteresowań śp. Zmarłego była niezwykle szeroka, a że był pracownikiem bardzo sumiennym i wnikliwym dorobek jego trwałą przedstawia dla nauki Polskiej wartość. W geografii zapisał się śp. Maliszewski szeregiem prac demogeograficznych i ostatnio współpracą przy „Słowniku Geograficznym“.

Habilitacja: *Dr Włodzimierz Kubijowicz* habilitował się na Uniwersytecie Jagiellońskim z zakresu antropogeografii Europy Wschodniej.

II. Zjazdy (*Congrès*).

Nordhausen. — *Zjazd speleologów niemieckich* odbył się w październiku ub. roku. W czasie 14-dniowych obrad, posiedzeń i wycieczek wygłoszono cały szereg referatów związanych z problemami jaskiniowemi.

Poznań. — *II. Ogólnopolski Zjazd Meljoracyjny* odbędzie się w drugiej połowie czerwca 1929 r. podczas trwania Powszechnej Wystawy Krajowej. Zjazd ten poświęcony będzie omówieniu całokształtu spraw naukowych, technicznych i organizacyjnych związanych z akcją meljoracyjną w Polsce. Łącznie z Zjazdem zorganizowana będzie dla uczestników i gości zagranicznych i krajowych wycieczka dla zwiedzenia ważniejszych ośrodków meljoracyjnych i innych w Państwie.

Termin zgłaszaniu referatów na obrady Zjazdu z podaniem dokładnego tytułu oznaczono do dnia 15 grudnia ub. r., nadesłanie gotowego referatu nastąpić winno najpóźniej do dnia 1 kwietnia 1929 r. Referaty te będą kwalifikowane przez specjalnie w tym celu wyłonioną przez Komitet Komisję Odczytową.

Wszelkie sprawy związane ze Zjazdem załatwia Sekretarjat Komitetu Organizacyjnego, mieszczący się w War-

szawie przy ulicy Kopernika 30 w lokalu Krajowego Towarzystwa Meljoracyjnego. Tam też należy kierować wszelkie zapytanie i zgłoszenia.

Taszkent. — *Wszzechrosyjski Kongres Geologiczny* odbył się w dniach od 20 do 30 października ub. r. pod przewodnictwem prof. Muszketona. Tematem obrad były głównie problemy centralno-azjatyckie i zagadnienia geologii stosowanej. Jest rzeczą z wielu względów godną uwagi, że na zaproszenie ze strony rządu sowieckiego brali w kongresie udział niemieccy profesorowie uniwersytetów (Born, von zur Mühlen, Kaiser, Stille, Kossmat, Leuchs).

Wiedeń. — *Zjazd niemieckich geologów* odbył się tutaj w połowie października; głównym tematem obrad był stan badań nad Alpami Wschodnimi. Ponadto zjazd wziął udział w odsłonięciu pomnika Suessa.

III. Wykłady i Kursy (*Conférences et Cours*).

Cieszyn. *Wyższy kurs nauczycielski* z grupy geografji i przyrody został otwarty z początkiem br. szkolnego. Geografję wykładają prof. Król i Dr J. Zembaty, metodykę geografji — prof. Milata.

Warszawa. Politechnika. Doc. Kazimierz Szulc. Meteorologia 2 godz. tyg. I., ćwiczenia 2 godz. tyg. — Pułk. Stefan Hłasek-Hłasko. Meteorologia lotnicza 1 godz. tyg. I. II. Prof. Dr Tadeusz Woyno. Geologia i petrografja 3 godz. tyg. I., ćwiczenia 2 godz. tyg., Mineralogja i petrografja 2 godz. tyg. I., ćwiczenia 2 godz. tyg. I. — Inż. Aleksander Rychłowski. Geologia techniczna 2 godz. tyg. I. — Sławomir Miklaszewski. Gleboznawstwo 4 godz. tyg. I., ćwiczenia 2 godz. tyg. I. — Prof. Mieczysław Rybczyński. Hydrologja 3 godz. tyg. I., ćwiczenia 2 godz. tyg. I. — Prof. Antoni Ponikowski. Miernictwo 4 godz. tyg. I. i II., ćwiczenia 3 godz. tyg. I. i II. — Prof. Edmund Warchałowski. Geodezja wyższa 2 godz. tyg. I. — Prof. Włodz. Kolanowski. Teoria rzutów kartograficznych 2 godz. tyg. I., ćwiczenia 2 godz. tyg. I. — Prof. Włodz. Kolanowski. Kartografja 2 godz. tyg. I., ćwiczenia 6 godz. tyg. I.

Poznań. Uniwersytet. Prof. S. Pawłowski. Repetitorium geograficzne 2 g. — Prof. S. Pawłowski. Geografja ogólna 1 g. — Prof. S. Pawłowski. Geografja krajów Europy zachodniej 2 g. I. II. — Doc. K. Stojanowski. Zarys kranjologii 2 g. III. — Doc. K. Stojanowski. Antropologia ogólna 2 g. I. II. — Prof. J. Kostrzewski. Z dziejów badań prehistorycznych w Polsce 1 g. I. — Prof. J. Kostrzewski. Prehistorja ziem polskich. I. Ep. kamienna, II. Ep. bronzowa, III. Ep. żelazna 4 g. — Prof. J. Kostrzewski. Pradzieje Rusi 1 g. II. Sztuka przedhistoryczna 1 g. III. — Doc. J. Widajewicz. Rozmieszczenie geograficzne zach. słowiańskich szczepów 2. I. Dzieje Zachodnich Słowian w dobie pierwszych państw 2 g. II. Geograf Bawarski 1 g. III. — Prof. F. Znaniński. Socjologia 3 g. I. — Doc. A. Gaweł. Minerale skałotwórcze 4 g. III. — Doc. A. Gaweł. Krystalografja geometryczna 4 g. I. — Doc. A. Gaweł. Mineralogja ogólna

4 g. II. — Prof. K. Wójcik. Geologia fizyczna 4 g. I. II. Geologia historyczna 4 g. III. — Doc. W. Kulesza. Geografia i biologia lasu 2 g. I. II. — Prof. Smosarski. Meteorologia i klimatologia dla rolników 2 g. I. II. — Prof. W. Friedberg. Paleontologia zwierząt 4 g. I. II. — A. Tarnowski. Dydaktyka geografji 3 g. — J. Czekalski. Wstęp do geografji regionalnej 2 g.

Warszawa. Uniwersytet. Dr. J. Loth. Geografia opisowa (Rzesza niemiecka) 2 g. III. — Dr. J. Loth. Geografia opisowa (Małe państwa z wielkimi kolonjami) 2 g. III. — Prof. W. Roszkowski. Zoogeografia ze szczególnem uwzględnieniem fauny Polski 2 g. I. II. Prof. B. Hryniewiecki. Szata roślinna Polski 1 g. I. — Prof. St. Lencewicz. Ćwiczenia kartograficzne I. II. Rzuty. III. Topografia 4 g. — Prof. St. Lencewicz. Geografia fizyczna 4 g. — Prof. St. Thugutt. Krystalografia 5 g. III. — Prof. St. Thugutt. Mineralogia 5 g. I. II. — St. Hłasek-Hłasko. Meteorologia ogólna 2 g. — Prof. T. Wołek Czernecki. Geografia historyczna świata starożytnego 1 g. — Prof. R. Kozłowski. Paleontologia systematyczna 4 g. — Doc. J. Samsonowicz. Geologia Polski 2 g. I. II. — Prof. J. Lewiński. Hydrologia 2 g. III. — Prof. J. Lewiński. Geologia 5 g. — Prof. T. Woyno. Petrografia łupków krystalicznych 2 g. III. — Prof. T. Woyno. Struktura kryształów 2 g. I. II. — Prof. M. Kamiński. Wyznaczenie orbit ciał niebieskich 3 g. — Prof. M. Kamiński. Teoria narzędzi astronomicznych 2 g. — Doc. dr. St. Arnold. Geografia historyczna Polski (Dzieje osadnictwa) 2 g. III. — Doc. J. Mydlarski. Wybrane rozdziały z antropologii ogólnej 2 g. III. — Doc. J. Mydlarski. Antropologia szczegółowa 2 g. I. II. — Doc. Kaz. Stołyhwo. Antropologia 2 g. — Doc. St. Poniatowski. Wybrane rozdziały z etnologji 2 g. II. III. — Doc. St. Poniatowski. Etnografia Europy i Azji Zachodniej 2 g. I. — Dr. W. Jezierski. Dydaktyka geografji 2 g. I. II. III. (zmarł) — Prof. Wł. Antoniewicz. Wędrówki i kultura Gotów w świetle badań archeologicznych 2 g. III. — Prof. Wł. Antoniewicz. Muzealnictwo i konserwatorstwo zabytków archeologicznych 2 g. — Prof. Wł. Antoniewicz. Polska w czasach wczesnohistorycznych 1 g. I. II. — Prof. Wł. Antoniewicz. Prehistorja Śląska 1 g. III. — Prof. Wł. Antoniewicz. Prehistorja Grecji 2 g. I. II.

Warszawa. Wolna Wszechnica Polska. (Semestry I. zimowy, II. letni). Prof. C. Kuźniar. Bogactwa kopalne Polski 1 g. II. — Prof. C. Kuźniar. Mineralogia 2 g. I. — Prof. C. Kuźniar. Krystalografia 1 g. I. — Doc. Edw. Janczewski. Kartografia 2 g. (rzuty — topografia, kartometria) I. II. — Doc. S. Wołosowicz. Geografia Polski 2 g. — Doc. S. Wołosowicz. Geografia fizyczna 2 g. — Prof. S. Poniatowski. Rozdziały wybrane z etnologji 1 g. — Prof. S. Poniatowski. Etnologia 3 g. — Prof. W. Antoniewicz. Ustępy wybrane z prehistorji Polski 1 g. I. — Prof. W. Antoniewicz. Wstęp do archeologii przedhistorycznej 1 g. I. — Prof. K. Stołyhwo. Antropologia 2 g. — Prof. A. Makowski. Geologia historyczna 2 g. — Prof. A. Makowski. Działy specjalne z geologii 1 g. II. — Prof. A. Makowski. Użyteczne źródła energii ze szczególnem uwzględnieniem ziem polskich 1 g. I. — Prof. R. Kozłowski. Paleontologia (kręgowce) 3 g. II. — Prof. W. Poliński. Zasady zoogeografji 1 g. II.

Warszawa. W. S. H. Wyższa Szkoła Handlowa. A. Sujkowski. Geografia ekonomiczna szczegółowa 3 g. — A. Sujkowski Geografia ekonomiczna ogólna 2 g. — Prof. A. Sujkowski. Geografia ekonomiczna Polski 2 g. — Arnold Stan. Dzieje gospodarcze Polski 2 g. — J. Loth. Geografia polityczna 1 g.

Warszawa. — Dnia 7 grudnia 1928 wygłosił w III Auditorjum Politechniki Warszawskiej prof. Dr Inż. R. Hegershoff (z Drezna) odczyt p. t. „Metoda i przyrządy Drezdeńskiej szkoły fotogrammetrycznej“. Odczyt odbył się staraniem Zarządu Głównego Towarzystwa Wiedzy Wojskowej (Sekcja Geograficzna).

Wilno. Uniwersytet St. Batorego. Ehrenkreutzowa Cezarja. Etnografia Polski 2 g. — Ehrenkreutzowa Cezarja. Ludy i kultury (etnografia) 2 g. — Dr. K. Jantzen z prof. Meteorologia dynamiczna 2 g. (z ćwiczeniami) II. — Dr. K. Jantzen. Kartografia 2 g. (z ćwiczeniami) III. — Dr. K. Jantzen. Meteorologia 2 g. (z ćwiczeniami) I. — Prof. Wł. Dziewulski. Astronomia sferyczna 2 g. I. — Prof. Wł. Dziewulski. Astronomia opisowa 2 g. — Prof. Wł. Dziewulski. Mechanika niebios 2 g. I. — Prof. Wł. Dziewulski. Astrofizyka 2 g. II. — Prof. Wł. Dziewulski. Astronomia układu gwiazdowego 2 g. III. — Dr. P. Radziszewski z prof. Mineralogia 3 g. III. — Dr. P. Radziszewski. Krystalografia 4 g. (z ćwiczeniami) I. — Dr. P. Radziszewski. Petrografia szczegółowa 1 g. I. Skąły głębinowe, II. wylewne, III. osadowe (z ćwiczeniami). — Prof. Dr. M. Limanowski. Geografia fizyczna 3 g. (z ćwiczeniami). — Prof. M. Limanowski. Podole i rola jego topologiczna 1 g. — Prof. J. Łukasiewicz. Geologia regionalna 4 g. III. — Prof. J. Łukasiewicz. Geologia fizyczna 2 g. I. — Prof. J. Łukasiewicz. Zasady geologii 4 g. (z ćwiczeniami) I. (zmarł) — Prof. B. Rydzewski. Kreda i trzeciorząd 3 g. I. — Prof. B. Rydzewski. Paleontologia zwierząt bezkręgowych 3 g. I. II. — Prof. B. Rydzewski. Geologia historyczna 3 g. II. — Prof. J. Trzebiński. Geografia roślin 1 g. I. — Prof. J. Prüfer. Zoogeografia Polski 1 g. I. — Prof. M. Reicher. Antropologia 1 g. I. (dla medyków).

IV. Towarzystwa i komisje, czasopisma i stacje naukowe. (*Sociétés et commissions, périodiques et stations scientifiques*).

Berlin. — W Muzeum Etnograficznem połączono zbiory wschodnio-azjatyckie z indyjskimi, stwarzając pod dyrekcją Kümmel'a odrębny i samoistny dział pod nazwą zbiory azjatyckie.

Westermann wydał pierwszy zeszyt czasopisma „Africa“, organu Międzynarodowego Instytutu dla badań afrykańskiej kultury i lingwistyki. („International Institut of African Languages and Cultures“; London WC 2, Craven Street 22).

Białogród. — Jugosłowiańskie Towarzystwo Geograficzne wydało I tom „Editions spéciales de la Société de Géographie de Belgrade“. Redakcja spoczywa w rękach prof. Bořivoje Ž. Milojevića.

Frankfurt n/M. — Pod redakcją prof. Wilhelma ukazał się 3-ci rocznik czasopisma „Sinica“, poświęconego znajomości Chin i ich badaniu.

Hamburg. — Zapoczątkowano tu wydawnictwo pisma naukowego poświęconego sprawom chilijskim. Pismo nosi tytuł „Chile“.

Harbin. — Prof. Czepurkowski i Trifonow rozpoczęli w roku 1927 regularne wydawanie „Bibliographical Bulletin“.

Innsbruck. — Pod redakcją Herm. Wopfnera ponowiono wydawnictwo „Tiroler Heimat“, poświęcone historii i folklorowi Tyrolu.

Kilonja. — Powołane do życia przez Dra M. Grotewahla „Archiwum dla badań polarnych“, postawiło sobie jako pierwsze zadanie zebranie jaknajkompletniejszego księgozbioru, tyczącego zagadnień polarnych.

Kraków. — *Polskie Towarzystwo Krajoznawcze, Oddział Kraków. Sprawozdanie z działalności za rok 1928.* Oddział Krakowski, liczący w r. ub. 80 członków, działał w myśl idei Towarzystwa, rozwijając zasady racjonalnego krajoznawstwa wśród młodzieży szkolnej, głównie przez Koła Krajoznawcze młodzieży. Pod kierownictwem prof. Węgrzynowicza rozwijają się one jaknajlepiej, czego dowodem był imponujący zjazd w Wilnie w czasie świąt Wielkanocnych. Trwał 3 dni, a brało w nim udział 47 Kół przez 291 delegatów i 30 opiekunów. Bogata wystawa prac młodocianych krajoznawców wzbudziła ogólne zainteresowanie. Również w Krakowie urządzono dwie wystawy regionalne. Pismo Kół Krajoznawczych „Orli Lot“ pozyskuje coraz więcej prenumeratorów, co jest najlepszym dowodem jego wartości i zainteresowania się ruchem krajoznawczym wśród młodzieży. Towarzystwo zorganizowało 4 wycieczki. Doskonale funkcjonowały schroniska w Krakowie i Ojcowie, stale zapelnione w sezonie letnim, głównie przez młodzież szkolną. Dochód z nich obracano na uzupełnienie inwentarza, utrzymanie biura, oraz subwencje dla innych sekcji.

Muzeum Ziemi Krakowskiej wzbogaciło się dzięki staraniom Dra Fudakowskiego i Dra Żurowskiego o kilkadziesiąt okazów geologicznych. Powiększono też bibliotekę Towarzystwa, zakupując pewną ilość map i przewodników, dla użytku członków Towarzystwa i Kół Krajoznawczych. Oddział nasz wznowił wydawnictwo przewodników, rzucając na rynek księgarski książeczkę p. t. „Ojców i jego okolice“, opracowaną przez Stanisława Stączka, a zaopatrzoną we wstęp geologiczny pióra Dr Medweckiej. W opracowaniu znajduje się przewodnik po okolicach Krakowa.

Jako nowe pole działalności Oddziału powstały 2 nowe sekcje, a mianowicie Sekcja Kobiet, zorganizowana przez instruktorkę P. W. K. p. H. Zarembinę, mająca na celu wyćwiczenie kobiet przez systematyczne, racjonalne wycieczki, z podkładem krajoznawczym, oraz zorganizowana przez Dra Medweckiego Sekcja Narciarska, tak pożądana w ośrodku narciarskiego ruchu, jakim jest Kraków. Celem ożywienia Towarzystwa i zbliżenia członków

odbywały się w sezonie wiosennym towarzyskie zebrania członków co piątek. W jesieni przerwała je żałoba po śmierci Prezesa Oddziału, ś. p. prof. Sawickiego.

I. Taborska.

Lipsk. — Niemiecka Centrala dla badania migracji (Deutsche Zentralstelle für Wanderungsforschung) rozpoczęła publikację p. t. „Archiv für Wanderungswesen“ (Lipsk N 22, Friedrich-Karl-Str. 22), poświęconą zagadnieniom, związanym z migracjami ludów kulturalnych, a więc ich znaczeniu politycznemu, społecznemu i gospodarczemu. Redakcja spoczywa w ręku Grothe'go, Thalheim'a i Luig'a,

Lwów. — Pod redakcją prof. T. Lehr-Spławińskiego ukazał się miesięcznik „Ruch Słowiański“, poświęcony życiu i kulturze Słowian. Pismo służyć ma idei „szerzenia w społeczeństwie polskim zgodnej z prawdą i rzeczywistością wiedzy o innych narodach słowiańskich“ jakoteż ma zaznajamiać z wszelkimi dziedzinami ich złożonego nowoczesnego życia. (Adres Redakcji i Administracji: Lwów, ul. Ossolińskich 2).

Monaco. — Międzynarodowe Biuro Hydrograficzne wydało pierwszy tom rocznika p. t. „Year-book of the International Hydrographic Bureau“.

Paryż. — Pod redakcją L. Lutaud'a i J. Bourcarta ukazał się I tom „Revue de Géographie physique et de Géologie dynamique“. Bulletin du laboratoire de Géogr. physique de la Faculté des Sciences de l'Univ. de Paris.

Neustadt (Orla). — Turyngskie towarzystwo speleologiczne rozpoczęło publikację czasopisma „Die Thüringer Höhlen“. W skład redakcji wchodzi prof. Hess von Wichdorff i A. Goetze.

Reykjavik. — Założono towarzystwo, które ma się zająć zbudowaniem i udostępnieniem wnętrza Islandji.

Reichenberg. — Z ramienia niemieckiego naukowego towarzystwa zapoczątkowano publikację kwartalnika poświęconego geologii i geografii krajów sudeckich „Firgenwald“ (Hercynia silva).

Toruń. — Nakładem i staraniem Instytutu Bałtyckiego ukazał się pierwszy zeszyt „Pamiętnika Instytutu Bałtyckiego“ (Mémoires de l'Institut Baltique), zawierający nagrodzoną na konkursie Instytutu rozprawę W. Stopczyka p. t. „Handel międzynarodowy na Bałtyku“. Według zapowiedzi redakcji publikacja obejmie 3 serie: Serja A. „Dominium maris“ zajmie się problemem dostępu Polski do morza; serja B. „Balticum“ obejmie prace naukowe i naukowo-popularne, dotyczące wybrzeży bałtyckich i Bałtyku ze szczególnem uwzględnieniem Polskiego Pomorza i Prus Wschodnich, wreszcie serja C będzie stanowiła Bibliografię Pomorza i Przegląd piśmiennictwa.

Valparaiso. — Niemieckie Towarzystwo Turystyczne podjęło ponownie wydawnictwo zawieszzonego w latach 1921—1927 czasopisma „Andina“ (Valparaiso, Casilla 104).

Wiedeń. — Z etnograficznych zbiorów historyczno-przyrodniczego Muzeum wyodrębnione zostały zbiory: japoński, koreański, chiński, północno- i środkowo-azjatycki jako Muzeum Ludoznawcze Austrjackie, które udostępniono szerokiej publiczności.

Wiedeńska Akademia Umiejętności objęła stacje meteorologiczne na Sonnblicku i na Wysokim Obirze. Stacje te będą prowadzone wspólnie z Towarzystwem Berlińskim.

Jeszcze w roku 1927 ukazało się na półkach księgarskich nowe czasopismo „Nation und Staat“, poświęcone zagadnieniom mniejszości narodowych. W skład redakcji wchodzi: Bleyer, Brandsch, Schiemann, Schmidt-Wodder i Uexküll-Güldenband.

V. Ekspedycje (*Expeditions*).

Arktyda. — *Studja badawcze i naukowe nad Szpicbergami*, Norwegia powołała do życia przy ministerstwie handlu, żeglugi, przemysłu, rękodziela i rybołówstwa centralę dla naukowego poznania prowincji Svalbard i krajów polarnych. Do zadań centrali należy przeprowadzenie urzędowych pomiarów geodezyjnych, geologicznych, badań przyrodniczych i geofizycznych jakoteż studjów batymetrycznych. Wyjątek stanowią obserwacje meteorologiczne prowadzone przez Norweski Instytut Meteorologiczny w Oslo, jakoteż badania z zakresu rybactwa, które wchodzi w zakres Zarządu Rybactwa w Bergen. Celem uniknięcia na przyszłość nieomyślnych incydentów pożądanę jest porozumiewanie się w sprawach wszelkich ewentualnie zamierzonych badań ze wzmiankowaną placówką. Rząd norweski rozpoczął ostatnio na większą skalę zakrojoną akcję, mającą na celu ostateczne uregulowanie kwestyj toponomastycznych na Szpicbergach. W związku z tem projekty wszelkich nowych nazw mają być zgłaszane wspomnianej centrali do rozstrzygnięcia.

Ameryka Południowa. — *Polska wyprawa do Peru*. Polska Ekspedycja Badawcza, wyznaczona przez rząd do zbadania wschodniego Peru pod względem jego przydatności dla polskiego osadnictwa, wyruszyła z Polski w pierwszych dniach stycznia 1928 r. Ocean Atlantycki i część Amazonki przebyła na okręcie angielskim „Alban“. W Manaos przesiadła się na okręcik brazylijski „San Salvador“, który rozbił się 23 lutego w pobliżu granic Peru i Kolumbji. Uratowana przez towarowy okręt niemiecki „Ophelję“ przybyła 3 lutego do Iquitos. Po kilkutygodniowym pobycie w tem mieście wyruszyła na wojennym monitorze rzecznym, zaofiarowanym jej przez peruańskie czynniki rządowe, do ujścia rzeki Ucayali, a potem w górę jej biegu. Do wypraw po rzekach mniejszych służyła Ekspedycji ośmiotonna łódź motorowa własna, zakupiona w Holandji. Podróż po rzece Ucayali i badanie terenów, zaofiarowanych przez rząd Peru dla kolonizacji polskiej, trwały około 60 dni, poczem Ekspedycja podzieliła się na dwie grupy, celem poznania różnych dróg, wiodących z wnętrza kraju do jego ośrodków cywilizacyjnych na wybrzeżu Oceanu Spokojnego. W tem ostatniem stadjum swej podróży Ekspedycja przebyła trzy pasma Kordyljerów, mijając przełęcze wysokości 4500, 4600 i 4800 metrów nad poziom morza.

Tereny badane przez Ekspedycję leżą nad rzeką Ucayali między rzeką Pisqui i Urubambą, a także w międzyrzeczu Urubamba-Tambo. Dzielą się one na dwa różne odcinki klimatyczne. Pierwszy

z nich, położony bliżej Amazonki, ograniczony rzekami Pisqui i Pachiteą, oraz Tamayą i Ucayali posiada klimat dla swej szerokości geograficznej typowy, a przeto gorący i wilgotny. Jego przeciętne wyniesienie nad poziom morza waha się między 170 a 200 metrami. Natomiast drugi odcinek, leżący na południe od rzeki Chesea (lub Sheshea), a obejmujący również międzymorze Tambo-Urubamba znajduje się w warunkach klimatycznych nieco lepszych.

Składają się na to: 1) większe oddalenie od równika i równikowego pasa ciszy, 2) wiatry wiejące od pobliskich Kordyljerów, 3) duże powierzchnie chłodnych wód, spływających ze śnieżnych szczytów Kordyljerów, 4) większe wyniesienie nad poziom morza, wahające się od 220—800 m.

Z tych to przyczyn zarówno temperatura, jak i wilgotność powietrza jest na tym drugim odcinku mniejsza, aniżeli po jego położeniu geograficznym należałoby się spodziewać. Cyfr dokładnych Ekspedycja nie mogła zebrać z powodu krótkiego czasu; przybliżone dane mówią, że średnia roczna odcinka północnego wynosi 26° powyżej zera, natomiast odcinka południowego 22°.

Tereny badane przedstawiają się jako wielkie równiny urozmaicone erozyjną działalnością wód. Jedyne na południu występują znaczniejsze wzgórza, które jednak nigdzie nie przekraczają 800 metrów nad poziom morza. Zarówno równiny jak i wzgórza są pokryte dziewiczym lasem, w którym nie brak takich drzew jak: mahoń, cedr, laur, kaoba, palmy, drzewo krwiste i t. d.

Pory roku istnieją w Montanji dwie: deszczowa i sucha. Pierwsza trwa od października do kwietnia, druga od maja do września. Pora deszczowa jest dokuczliwsza nie tyle ze względu na większą upalność, gdyż różnica przeciętnej temperatury lata i zimy nie przekracza 2°, lecz ze względu na większą wilgotność powietrza. Różnica temperatury dnia i nocy jest na północy bardzo nieznaczna (w Iquitos termometr nie spada nigdy poniżej 20° przy średniej rocznej 26°), natomiast na południu wahania są większe. Podczas podróży po górnem Ucayali i rzece Tambo dokonanej w maju, notowaliśmy niejednokrotnie 17° powyżej zera (w godzinach porannych).

Ludność Montanji peruańskiej składa się w 10% z białych, w 20% z metysów i w 70% z Indjan. Biali są potomkami hiszpańskich zdobywców, metysi — owocem mieszanych, zwykle nielegalnych, małżeństw białych mężczyzn z Indjankami. Autochtoni-Indjanie dzielą się na sto różnych plemion, z których na terenach przeznaczonych dla polskiej kolonizacji mieszkają: Czamowie (Chamas). Kunibowie (Cunibos), Setebowie (Setebos), Szypibowie (Shipibos), Panowie (Panos), Amahuakanie (Amahuacas), Kaszybowie (Cashibos) i Kampowie (Campas). Wiele szczepów żyje w stanie półdzikim, pracując u białych jako parobcy, drwale etc., natomiast niektóre, a w szczególności z plemienia Kampa i Kaszybo, zachowały dotychczas swą niezależność. Indjanie wschodnio-peruańscy należą do tych nielicznych resztek plemion indyjskich, które po dzisiejszy dzień zachowują obyczaje swoich przodków, żyjąc według przykazań, przekazywanych z ojca na syna. Wśród

Kampów zachowały się resztki religii, wyznawanej przez Inków przed inwazją Pizarra, a mianowicie wiara w słońca. Słowo „bóg“ jest u nich równoznaczne ze słowem „słońce“ i wymawia się jako „paua“.

Azja. — I. Podróże Crednera w Sjamie. W ciągu już 1½ roku trwających studjów w Sjamie, w czasie których badacz zwiedził na zachodzie dorzecze Mekongu, południowy-wschód, północ i obszary południowe państwa, jakoteż półwysep malajski — udało się Crednerowi dojść do pewnych wyników. I tak zalicza on Indie Zagangesowe do młodych pofałdowań, pochodzących głównie z okresu kredowego. Przebieg głównych sfałdowań ustalił z północy na południe, podkreśla jednak, że sfałdowanie pozostało bez wpływu na dzisiejszą morfologię. W dorzeczu Mekongu daje się zaobserwować nader charakterystyczne kolejne występowanie wyraźnie zindywidualizowanych krajobrazów, jak równina przybrzeżna, krajobraz gór wyspowych w stromo ustawionych wapieniach i piaskowcach, krajobraz średniogórski z doskonale zachowaną powierzchnią zrównania, z której sterczy krajobraz wyspowy obszaru górskiego. Powierzchnie kadłubowe występują również na szerokich obszarach półwyspu malajskiego i na południowym-wschodzie Sjamu — dźwigając wszędzie na sobie wypreparowany krajobraz wyspowy. Zupelnym kontrastem powyższych krajobrazów wyspowych powstałych w obszarach pół pustynnych są równie podgórskie, wynik całkowicie odmiennych procesów klimatycznych i zrównania. Powstanie ich warunkowane jest długoletnimi okresami spokoju tektonicznego, które następowały po równie powoli się rozwijających okresach wypiętrzeń. Zachowanie się stromości stoków wiąże Credner z właściwościami petrograficznymi górotworów.

VI. Wiadomości drobne (*Informations courantes*).

Afryka. — Powierzchnia i europejska ludność pd.-zach. Afryki. Aroab 19499 km² (695 Europejczyków według spisu z roku 1926), Bethania 18549 (457), Gibeon 46499 (1730), Gobabis 91195 (954), Grootfontain 127296 (1617), Karibib 12999 (1053), Keetmanshoop 34798 (2f88), Luderitz 71450 (2593), Góra Malta 24798 (375), Okohandja 14799 (766), Omaruru 26984 (750), Otjivarango 25275 (797), Outje 134120 (311), kraj Owambo 46074 (64), Rehoboth 35000 (750), Swakopmund 26917 (1855), Cieplice 33498 (2028), Windhuk 18800 (4602).

Ogółem wynosi powierzchnia Afryki południowo-zachodniej 808.550 km². Zamieszkują ją zaś 24115 Europejczyków.

Zaludnienie francuskiego Togo (terytorjum mandatowe). Według ostatniego (1926) spisu zaludnienia ludność francuskiego Togo wynosiła 742.808 mieszkańców (w tem 742.428 autochtonów, 331 Europejczyków i 49 Syryjczyków). Zaludnienie poszczególnych okręgów przedstawiało się następująco: Lome 99.373 (99.094, 238, 41), Anecho 98.140 (98 117, 20, 3), Atakpame 702.904 (72.872, 30, 2), Kluto 40.831 (40.811, 17, 3), Sokoto 299.391 (299.373, 18, —), Mango 132.169 (132 161, 8, —).

Podział administracyjny włoskiej krainy Juba. Administracja włoska wprowadziła w życie następujący podział: powiat Juba (miasto powiatowe: Kismaju), powiat t. zw. środkowy (Masca), powiat Uebi Scabeli (Mahaddei) i powiat graniczny (Obbia).

Nowe koleje w Ugandzie i na terytorjum mandatowym Tanganiki. W ostatnich miesiącach oddany został cały szereg nowych linii kolejowych,

jak Tororo—Mbulamuti w Ugandzie, Tabora—Muanza w Tanganice. Linja ta 380 km długa łączy jezioro Wiktorję z oceanem Indyjskim. Budowę tej linii rozpoczęli jeszcze przed r. 1914 Niemcy celem eksploatacji gospodarczej gęsto zasiedlonych prowincyj Ruanda i Urundi. Doprowadzili do końca budowę Anglicy. Bezpośrednim skutkiem przeprowadzenia kolei jest raptowne podniesienie się gospodarce okolic, leżących nad trasą kolejową. Projekty angielskie idą w kierunku komunikacyjnego związania Ugandy i Tanganiki z Kenią, przyczem wyraźnemi są dążenia udostępnienia wyżyn wsch.-afrykańskich dla osadnictwa europejskiego. Dowodem owych tendencji jest projekt linii łączącej Dodomę-pn. cypl jeziora Nyassa i Fifę. Dzięki temu nastąpiłoby równoczesne związanie linii Daressalam—Kigoma z siecią pn. Rodezji. W Ugandzie planowane jest przedewszystkiem przedłużenie szlaku Tororo—Mbulamuti do Kampali a to w celu komunikacyjnej penetracji w sercu Ugandy. Na drugim miejscu stoi plan kolei Tororo—Mbale—Nimule nad górnym Nilem, która to linja zapewnić by miała rozwój gospodarczy pn. Ugandy i przyczynić się do ściślejszego związania Sudanu ze wsch. Afryką. Podkreślić należy szybkie tempo rozbudowy kolei, wprowadzających od Czerwonego morza w krainę uprawy bawełny do wsch. anglo-egipskiego Sudanu. Tor, wybiegający z Kassali z początkiem ub. r. osiągnął Gedaref, ma zaś zostać doprowadzony do 223 km odległego Makwaru, który jest końcową stacją wielkiej linii Sudańskiej (Port Sudan—Chartum—Sennar—Makwor). W ściśłym związku z powyższemi projektami, jak i w związku z programami irygacyjnemi daje się zaobserwować w całej Afryce wschodniej wzmózone życie gospodarcze. Odnosi się to w szczególności do anglo-egipskiego Sudanu.

Europa. — *Włoska komunikacja lotnicza w r. 1928* obejmowała w lecie ruch na linjach: 1) Turyn—Padwa—Wenecja—Triest, 2) Triest—Lussin Piscolo—Zara, 3) Rzym—Genua, 4) Rzym—Neapol—Palermo, 5) Rzym—Terra Nova—Cagliari, 6) Rzym—Wenecja—Wiedeń, 7) Brindisi—Ateny—Konstantynopol, 8) Medjolan—Trjent—Monachjum, 9) Brindisi—Vallona, 10) Tirana—Korça — co daje razem 5324 km. W pierwszym półroczu 1928 przeleciało na tych linjach 800.000 km, przewieziono i 5500 pasażerów.

Zsuw górski w Tessinie. Oczekiwany w Kantonie Tessyńskim zsuw góry Arbino miał miejsce 2. IX. 1928. W ruchu wzięła udział masa skalna odpowiadająca 30 milj. m³, spadając z wysokości 1695 m w dolinę Arbedo. Dolina została zatarasowana i powstało w niej 300 m długie jezioro tamowe. Katastrofa nie pociągnęła żadnych ofiar w ludziach dzięki wcześniejszym zarządzeniom zapobiegawczym. Znaczne szkody zanotowano w halach i w ziemi uprawnej.

Zmiana nazwy. Położone na pd. brzegu Sycylii miasto Terranova di Sicilia nosi obecnie nazwę Gela.

Długowiekowość Bułgarów stała się przystawową. Problemem tym zajął się Kassner K., porównując ilość osób w wieku ponad 80 lat w Bułgarii i w Prusiech. Wprawdzie daty spisów nie są synchroniczne, mimo tego jednak wyniki przedstawiają się niezwykle ciekawie. Ponad 80-cioletni stanowią w Prusiech 0·536836% ogółu zaludnienia (mężczyźni 0·44715% ogółu mężczyzn, kobiety 0·623766% ogółu kobiet), w Bułgarii zaś 1·18948% (1·22348%; 1·15957%).

VII. Notatki (*Notes scientifiques*).

Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Lublinie przygotowuje wydanie pracy p. Stefana Wojciechowskiego p. t. „Zaginione osady Lubelskiego“. Praca ta obejmuje teren, pokrywający się z obszarem dawnej Ziemi lubelskiej i omawia w poszczególnych rozdziałach osady: 1) samodzielne o nieco zmienionych lub zupełnie nowych nazwach, 2) złączone z innemi, traktując osobno takie, które zachowały pierwotną nazwę, osobno zaś inne, które ją zatraciły. Ponadto przeprowadza autor dyskusję nad całkowicie zaginionemi osadami. Wszystkie wzmiankowane w pracy osady

są umiejscowione na dołączonej mapce i oznaczone odpowiednimi sygnaturami. Ponadto zestawiono osady zaginione ale nie dające się umiejscowić. W tekście cytuje autor krótko dowody źródłowe i podaje przyczyny zanikania omawianych osad.

VIII. Recenzje (*Compte-rendus*).

Marjan Sokołowski. O górnej granicy lasu w Tatrach. Kraków 1928. — Rozprawa p. Sokołowskiego jest dziełem na tyle sumiennem, że wyniki jej można i należy przyjąć z pełnem zaufaniem. W krótkim wstępie przeprowadza autor dyskusję na temat pracy i metod gromadzenia obserwacji w terenie. Ta część pracy posiada duże znaczenie dydaktyczne. Po niesłychanie skrupulatnem zestawieniu materiałów obserwacyjnych (na str. 70) w prowadzeniu zostajemy w istotę zagadnienia; analiza obejmuje czynniki, warunkujące przebieg górnej granicy lasu. Na pierwszym miejscu podkreślony został, jako zjawisko zwracające na siebie przedewszystkiem uwagę, „niższy zasięg lasu na dnie dolin w stosunku do jego zasięgu na zboczach i grzbietach okolicznych gór“. Autor wskazuje tu na związek, zachodzący między wielkością obniżenia górnej granicy lasu a wielkością doliny i położenia jej w stosunku do masywu Tatr. W wywodach dalszych zwraca uwagę „na współdziałanie czynników zarówno klimatycznych (termiczne, anemometryczne, opadowe), jak orograficznych i gospodarczych“. Badania nad wpływem ekspozycji dały wprawdzie wyniki różne od dotychczasowych poglądów, niemniej jednak z całą siłą i wyrazistością uwypuklone zostały jej zasadnicze i podstawowe znaczenie. Następnie kolejno rozważane są wpływy: nachylenia stoków, odosobnionego położenia góry, czynników orograficznych (przyczem podkreślono momenty dodatnie i ujemne), skały macierzystej i walki zbiorowisk, Szczególnie pouczającym i dzięki sile argumentów, trafiającym do przekonania jest ustęp 8, poświęcony wpływowi równoczesnemu kilku czynników. W części 3-ciej pięknie wykazano podnoszenie się górnej granicy lasu ze wzrastającą masywnością Tatr. Problem ten ujęty kartograficznie uważać można za rozwiązany.

Na wzmiankę zasługuje szczeróść z jaką dzieło napisano. W punktach niaspanych autor wyraźnie odśladania braki i luki, bądźto w materiałach, bądź też w obserwacjach. Okoliczność tę należy podnieść z jaknajwyższem uznaniem.

W całości swej rozprawa posiada doniosłe znaczenie i to nie tylko dlatego, że petryfikuje nasze wiadomości co do górnej granicy lasu w Tatrach, nie tylko dlatego, że reprezentuje kilka nowych metodycznie cennych pomysłów ale między innymi i dlatego, że 1° polski naukowiec objął opracowaniem całe Tatry — co niewątpliwie zapisać należy na dobro krakowskiej szkoły geobotanicznej i 2° że obalony został mylny pogląd głoszony z najbardziej autorytatywnej strony (Romer)¹⁾, że „w przeciwstawieniu do wszyst-

¹⁾ Przewodnik Kongresowy II Zjazdu Słowiańskich Geografów i Etnografów w Polsce 1926. — Kraków, 1927. str. 242.

kich innych gór poznanych, na wspinanie się lasu (w Tatrach) do góry nie wywiera żadnego wybitniejszego wpływu ani wzrost wysokości masy górskiej i szczytów, ani nawet ekspozycja. W cieniu czy w słońcu, wszędzie w Tatrach nagie świecą skały“.

W. O.

Szachówna Maryla. Kalisz i jego okolica. Kalisz, Drukarnia Wydawnicza, 208 stron, + 1 plan. — Książeczka o charakterze przewodnika, pisana skrupulatnie. Autorka daje zarys dziejów Kalisza, przedstawia rolę Żydów w Kaliszu, zatrzymuje się kolejno nad szkolnictwem, przemysłem, statystyką ludnościową, zabytkami artystycznymi, poczem przechodzi do opisu miasta dzielnicami. Spis przechadzek podmiejskich zamyka tę część książeczki, która dotyczy bezpośrednio Kalisza.

Powiatowi kaliskiemu poświęcono 24 stron przyczem Autorka ograniczyła się do informacji, uporządkowanych według itinerarjów.

Książeczka niewątpliwie pożyteczna. Pożądane byłyby jednak w II wydaniu pewne zmiany, a to szczególnie w części pierwszej. Dlaczego n. p. Żydom poświęcono uwagę przed wprowadzeniem w kwestję ludnościowe. Czy statystyka ludności to tylko rozwój zaludnienia Kalisza? Napisanie „Przewodnika“ nie może się ograniczać do bezładnego zestawienia obok siebie notatek na rozmaite tematy. Szczególnie zaś polska literatura przewodnikowa szczytująca się nazwiskami takimi jak Orłowicz, Sosnowski, Chmielowski i t. d., ma ustalone po tym względem wymagania. W. O.

Od Redakcji.

Do powyższego zeszytu W. G. dołączony jest nadprogramowo, dzięki życzliwemu stanowisku księgarni nakładowej „Orbis“ arkusz bibliografji z osobną paginacją. W następnych zeszytach br. bibliografja zestawiana będzie na 4-ech stronach wewnętrznych również odrębnie paginowanych, co umożliwi P. T. Czytelnikom związanie całości z końcem roku w osobny tomik „Bibliografji Geograficznej“.

Celem uniknięcia jakichkolwiek nieporozumień Redakcja oświadcza, że notatka, znajdująca się na str. 162 w Nr. 10 z r. 1928, jest pióra p. St.(anisława) L.(eszczyckiego), asystenta Instytutu Geograficznego U. J.

Wkładki członkowskie prosimy uiszczać na konto P. K. O. nr. 151.771 P. Tow. Geograf. Oddział w Krakowie lub też na nr. 401.101 Księgarni „Orbis“ jako administratorki wydawnictw P. Tow. Geograficznego.

Redaktor odpowiedzialny: Dr. Wiktor Ormicki.

Nakładem Księgarni Geograficznej „ORBIS“, Kraków-Dębni, Barska 41.

Odbito w Tłoczni Geograficznej „Orbis“ w Krakowie pod zarządkiem M. Baranowskiego.